

פרשת נזיר

[מבוארת על פי פירוש רש"י, וכלולים בה יסודות תורת הנזיר לפי שיטת התוספות]

א. קבלת הנזירות ואיסור יין לנזיר: **דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, איש או אשה כי יפלא** [יפרש]⁽¹⁾ **לנדר נדר נזיר** [לנדר נדר של נזירות]; "נזירות" לשון **וידבר ד' אל משה לאמר**.

וראה מה שביאר שם.
 ויש שפירשו על פי דברי ה"פנים יפות", ועל פי המבואר בנדרים עג ב בטעם הדבר שבעל מיפר נדרי אשתו, שהוא משום ש"כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת" [והוא הדין לנזירות]; ופירש שם הר"ן: "נהי דהפרה דבעל גזירת הכתוב היא, מיהו משום הכי זיכתה תורה לבעל בהפרת נדריה, משום דעל דעת בעלה היא נודרת, הלכך כל היכא שהיא נודרת על דעתו חיילא הך גזירת הכתוב דאמר רחמנא".
 וזהו שאמר הכתוב "כי יפליא", שהרי האשה אין נזירותה בהפלאה גמורה, כי על דעת בעלה היא נודרת, ומכל מקום נזירותה חלה אף לדעת רבי טרפון.
 וגם לדעת חכמים, בא הכתוב לומר שהאשה הרי היא בכלל "להזיר לה", ואף שתלתה נזירותה בבעלה, והטעם: היות ואפילו אם יפר לה הבעל אין הוא עוקר את הנזירות למפרע אלא מכאן ולהבא [וכמסקנת הגמרא בנזיר כב א ש"בעל מיגזיז" ולא "מיעקר עקר"], ואם כן מה שנזרה עד שהפר לה בעלה נזירות לשם שמים היא, והרי היא בכלל "להזיר לה" ואף שלא הפליאה.

1. א. נתבאר על פי רש"י בחגיגה י א ד"ה אחת הפלאה, שכתב: כוליה הפלאה לשון פירוש כתרגומו "ארי יפרש"; וברש"י כאן "יפריש", וראה ב"אבן עזרא".
 ב. לשון "כי יפליא" מתבאר על פי המבואר בגמרא [נזיר לד א ושאר מקומות], שהתולה נזירותו בדבר — כגון שבא אדם כנגדו, ואמר "הריני נזיר שזה פלוני" — הרי שלדעת רבי טרפון אינו נזיר, לפי שלא ניתנה נזירות אלא **להפלאה**, "שיהא נדרו מפורש על הודאי ולא בתורת ספק, אי נזיר אותו הבא כנגדו", [רש"י עירובין פב א].
 ואפילו לדעת חכמים החולקים על רבי טרפון, נמי משמע להו "יפליא" שהוא בלי תנאי, וללמד, שהתולה נזירותו בתנאי, אין הוא בכלל "להזיר לה" דמשמע: שנוירותו רצויה [ראה נזיר ד ב], כי מאחר שהוא תלוי בתנאי, אם יתברר שאינו נזיר, נמצא שהזיר עצמו מן היין בחינם; על פי "פנים יפות".
 ג. ב"כלי יקר" נתקשה בלשון הפסוק: "איש או אשה כי יפליא", שהיה לו לומר: "איש או אשה כי יפליאו", וכעין מה שאמר [במדבר ה ו] "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם",

שכר [חומץ הנעשה מן השכר] **לא ישתה**, **וכל משרת ענבים** [ענבים ששרו במים ויש במים טעם יין, או פת ששרתה ביין]⁽³⁾ **לא ישתה**,⁽⁴⁾ **וענבים לחים ויבשים** [הן לחים והן יבשים] **לא יאכל**.

פרישות הוא, שפורש מן היין] **להזיר לד'** [להבדיל את עצמו מן היין לשם שמים]:⁽²⁾

מזין [חדש] **ושכר** [יין ישן שהוא משכר] **יזיר**, **המזין יין** [חומץ הנעשה מן היין] **וחמין**

עד שיביא שתי שערות, או שאינו מדירו אלא עד שיגיע הבן לעונת נדרים, דהיינו בשנה הסמוכה לגדלות.

ג. הדירו האב קודם שהביא שתי שערות והביא שתי שערות פקעה נזירותו, אבל משהגיע לעונת נדרים, אפילו לדעת הסובר שאינו מדירו אלא עד שיגיע לעונה, בכל זאת לא פקעה הנזירות, כמבואר בגמרא בנזיר ל א.

2. לשון רש"י הוא: "נדר נזיר, אין נזירה בכל מקום אלא פרישה, אף כאן שפירש מן היין".

ולכאורה צריך ביאור, והרי נזירות כוללת שלשה דברים: "יין תגלחת וטומאה", ולמה הזכיר רש"י רק את ענין היין.

ולפי מה שכתב בשו"ת הרדב"ז שעיקר נזירות היא מן היין, וזו היא הקבלה שמקבל הנזיר על עצמו, ושאר הדינים הם תוצאה מקבלת הנזירות, מזוקק לשונו של רש"י היטב.

3. כעין מה ששנינו: "אין שורין דיו וסממנים", "נזיר ששרה פתו ביין", רש"י.

ובגמרא נזיר לז א נחלקו תנאים, יש מי שלמד מפסוק זה שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין חייב, וללמד ש"טעם כעיקר"; ויש מי שלמד לנזיר ששרה פתו ביין ואכל כזית מפת ומיין כאחד שהוא חייב, ולמד מזה ש"היתר מצטרף לאיסור".

4. כתב הרמב"ם בספר המצוות לא תעשה ר"ב "הזהיר הנזיר משתות יין והחמר והיינות שבשורש עירובם מן הענבים, והוא אמרו ז"ל כל

ד. ארבע מיני נזירויות הן:

א. סתם נזירות: היא נזירות שלא פירש הנודר כמה ימים הוא מקבל על עצמו.

ב. נזירות מפורשת: היא נזירות שקבע הנודר כמה ימים הוא נודר, ואין נזירות פחותה משלשים יום, ואין נזירות לשעות אלא לימים שלמים בלבד, ובשתי נזירויות אלו עוסקת פרשתנו.

ג. נזיר עולם: מי שקיבל על עצמו נזירות לעולם וללא הגבלה, והרי הוא נזיר לעולם, אלא שכשהכביד שערו עליו מותר הוא "להקל" את ראשו, כלומר: גילוח שאינו גמור, דהיינו שאינו מגלח את השיער מעיקרו, ויש מפרשים שאינו מגלח את כל הראש, ונחלקו תנאים כמה הוא שיעור כובד שיער כמבואר בגמרא נזיר ה א, וקיימא לן: כל שנים עשר חודש הרי הוא מגלח אם ירצה, וכשמגלח צריך להביא קרבנות כנזיר טהור בגמר נזירותו.

ד. נזיר שמשון: שמשון נזיר היה לעולם, ושונה נזירותו משאר נזירויות שהיה מותר ליטמא למתים, אך אינו מיקל את ראשו כמו "נזיר עולם"; ונחלקו תנאים [נזיר ד ב] אם יכול אדם לקבל על עצמו "נזירות שמשון", וקיימא לן שיכול אדם לקבל על עצמו "נזירות שמשון".

ה. דין אב מדיר את בנו בנזיר:

א. יכול האב להדיר את בנו הקטן בנזיר, כמבואר במשנה בנזיר כח ב; ונחלקו בגמרא שם אם הלכה למשה מסיני היא, או שתקנת חכמים היא משום חינוך, וקיימא לן שהלכה למשה מסיני היא.

ב. נחלקו תנאים [ראה נזיר כט ב] אם מדירו

[לגלח את שער ראשו] **עד מלאת הימים אשר יזיר לך קדש יהיה** [השער שלך] (7) גדל **פרע שער ראשו** ["פרע שער" הוא גידול של שער, כלומר: קדוש יהיה שער ראשו לענין שיגדלנו]. (8)

ג. איסור הנזיר מליטמא למתים:

כל ימי נזרו, מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים [הם הגרעינין] ועד זג [הם הקליפות שמבחוץ] (5) **לא יאכל**.

ב. איסור התגלחת לנזיר:

כל ימי נדר נזרו, תער (6) **לא יעבר על ראשו**

7. בגמרא קדושין נו ב למדו מממה שנאמר "קדוש יהיה" ששער הנזיר אסור בהנאה.

8. כתב רש"י: ואין "פרע" פחות משלשים יום; וכונתו היא למה שאמרו בניזיר ו ב: "עד מלאת הימים" שומעני מיעוט ימים שנים [ויהיה שיעור סתם נזירות שני ימים], תלמוד לומר: "קדוש יהיה גדל פרע", אין גידול שער פחות משלשים, והיא שיטתו של רבי יאשיה, ורבי יונתן באותה ברייתא למד דין זה מפסוק אחר.

ובגמרא נזיר ה א למד רב מתנא דין זה מלשון "יהיה" שהוא בגימטריא שלשים, ובר פדא למד דין זה "כנגד נזיר נזרו האמורים בתורה שלשים חסר אחת"; ומבואר בגמרא שם שחלוקים הם בדין, שלפי רב מתנא שיעור סתם נזירות הוא שלשים יום, ואילו לבר פדא שיעור סתם נזירות הוא עשרים ותשעה יום, וקימא לן כרב מתנא.

ב. ויתכן עוד בכונת רש"י שנתכוין לדין המבואר בניזיר דף לט א "גילח או שגילחוהו ליסטים סותר שלשים יום", והטעם הוא משום שצריך לגדל שער של שלשים יום כדי לקיים מצות תגלחת כמבואר בתוספות שם; אלא שמדברי התוספות שם נראה, שדין שלשים יום לגבי דין זה, הוא דין אחד עם "סתם נזירות שלשים יום", והיינו שצריך הוא שיעור גידול שער של סתם נזירות, כדי לקיים מצות תגלחת.

ג. כשם ש"סתם נזירות" היא שלשים יום, כך אמרו חכמים שאין נזירות פחותה משלשים יום,

משרת ענבים לא ישתה", והיינו משום שלא מצאנו בתורה לאו מפורש על יין אלא במה שאמרה תורה "וכל משרת ענבים לא ישתה", וראה בזה ב"קהלות יעקב" נזיר סימן ח.

5. כתב רש"י: "זג, הם הקליפות שמבחוץ שהחרצנים בתוכם כענבל בזוג", לכאורה משמע שרצונו לומר שה"זג" נקרא על שם ה"זוג" [וכן הבין ב"שפתי חכמים"], וצריך ביאור, שלא מצאנו במקרא לשון "זוג", ואם כן תלי תניא בדלא תניא; ובניזיר לד ב במשנה, נחלקו בה תנאים איזה הוא הפנימי ואיזה הוא החיצון, ונתן רבי יוסי [המפרש כמו רש"י] סימן לדבר: "שלא תטעה, כזוג של בהמה, החיצון זוג והפנימי ענבל", [ראה שם בתוספות], ובודאי שלזה נתכוין רש"י.

6. א. לאו דוקא "תער", אלא ללמד שאינו עובר בלאו אלא אם כן קצצה מעיקרה כמו תער ואפילו תלשה בידו, הכי קיימא לן להלכה, ונחלקו בדבר רבי יאשיה ורבי יונתן בגמרא לט ב, ולדעת רבי יונתן שם אינו עובר אלא בתער ממש.

ואם לא גילח כעין תער, אף שלא עבר בלאו מכל מקום ביטל מצות עשה דקדוש יהיה גדל פרע שער ראשו", כך סבירא ליה לרבי יאשיה שם; אבל לדעת רבי יונתן, כל שלא גילח בתער ממש אינו עובר בלאו ואינו מבטל עשה.

ב. אפילו גילח שערה אחת בלבד הרי הוא לוקה, נזיר מ א.

כל ימי הזירו לד' (9), על נפש מת לא יבא [לאוהל שהמת שם]. (10)

על נפש מת לא יבא", וכתב הטעם בזה, ד"נזרו" משמע שהוא נזיר בין על ידי עצמו בין על ידי אחרים [כי אף בנזירות על ידי אחר שייך לשון "נדר" וכמו ששינו בנזיר כח ב: "האב מדיר את בנו בנזיר"], ו"הזירו" משמע שהזיר הוא את עצמו, וללמד בא הכתוב שמשון שהיה נזיר על ידי מלאך, לא היה אסור בטומאת מת, וכמבואר בנזיר ד ב.

ואין דבריו נוחים אלא לדעת הסובר שם, שאי אפשר לקבל נזירות שמשון [ראה שם], אבל לדעת הסובר שכל אדם יכול לקבל נזירות שמשון ומותר ליטמא למתים, אין נוח כל כך.

ב. ויש שביארו באופן אחר, כי במקום שאמר הכתוב "הזירו לה" נקט הכתוב לשון "הזירו", דהיינו פעולת עשיית הנזירות שהוא עושה לשם שמים [כדלעיל בתחלת הפרשה "להזיר לה"], וכדפירש רש"י שם], אבל כשלא אמר הכתוב "לה", אמר "נזרו", דמשמע שהוא נזיר בעצמותו ואין הכתוב מתיחס לפעולת עשיית הנזירות, ובה אין שייך "לה".

ג. בשו"ת הרדב"ז עמד בדקדוק לשון הפסוקים שמתחילה פירש הכתוב את הנזירות מן היין, ואחר כך כשבא הכתוב לומר שהנזיר אסור בחרצנים וזגים אמר: "כל ימי נזרו מכל אשר יעשה וגו'", וכן כשלימד הכתוב איסור התגלחת, אמר: "כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו", וכן באיסור הטומאה אמר: כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא", ולמד מזה, שעיקר הנזירות היא, שהוא מקבל על עצמו להנזר מן היין, וכתוצאה מכך אסרתו התורה גם בתגלחת וטומאה, ואף מה שנאסר בחרצנים וזגים אין זה משום עיקר קבלתו, אלא משום גדר וסייג לעיקר הנזירות.

ד. ואולם במדרש כאן בפרשתנו [פרשה י אות ה] איתא: "הזהירה [המלאך] לאשת מנוח אמו של שמשון] שלא תשתה חומץ יין וחומץ שכר

ואפילו קיבל על עצמו נזירות פחותה משלשים יום, הרי הוא נזיר שלשים יום; ומכאן ואילך מקבל על עצמו כל זמן שירצה, אלא שאין נזירות לשעות אלא לימים שלמים בלבד.

ד. דין סתירה על ידי תגלחת:

א. מי שגילח את ראשו, או שגילחוהו אחרים ואפילו באונס, הרי הוא סותר את נזירותו שלשים יום, כמבואר במנשה בנזיר לט ב; ונחלקו הראשונים בביאור דין זה:

דעת התוספות: יסוד דין זה הוא משום מצות התגלחת במלאת ימי נזרו, שהיא אינה מתקיימת אלא בשיער נזירות של שלשים יום, ואם נתגלח צריך הוא להמתין שלשים יום מיום שנתגלח עד שיגלח תגלחת מצוה, ובימים אלו כל דקדוקי נזירות עליו, אך אין כאן "סתירה" של שלשים יום, כי אותם ימים שנותרו לו עד סוף מנין נזירותו הרי הם באים בחשבון שלשים הימים.

דעת הרמב"ם: כל שנתגלח הרי הוא מפסיק את מנין נזירותו שלשים יום, עד שיגדל שערו, ואז ימשיך למנות את ימי נזירותו, וכן היא דעת ראשונים אחרים.

ב. נחלקו תנאים אם סתירה זו היא אפילו אם גילח שתי שערות בלבד, או שאינה אלא כשגילח רוב ראשו, [ראה נזיר מ א], וקיימא לן שאינו סותר אלא כשגילח את רוב ראשו.

ג. קיימא לן שהוא סותר אפילו אם לא גילח כעין תער, ואם נשאר בשיער כדי לכוף ראשו לעיקרו, דין זה מתבאר בסוגיא בנזיר דף לט ודף מ.

9. דקדק המלבי"ם, שבפסוק ד' לענין איסור בכל אשר יעשה מגפן היין אמר הכתוב "כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין וגו'", וכן באיסור התגלחת אמר הכתוב [פסוק ה'] "כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו", ואילו כאן גבי איסור טומאה אמר הכתוב "כל ימי הזירו לה'";

כל ימי נזרו, (15) קדוש הוא לד' [גופו קדוש הוא לה' מלהיטמא למתים]. (16)

[ואפילו] לאכיו ולאמו ולאחיו ולאחתו (11) לא יטמא (12) להם במתם, כי נזר [כתר (13)] אלהיו על ראשו. (14)

סימן קמב אות ג], ואילו לאו ד"לא יטמא" הוא עובר בכל אופן שנטמא במת, בין שהכניס חוטמו לאוהל המת, ובין שנגע או נשא את המת, [ראה נזיר מב ומג].

13. כפי שתרגם אונקלוס "כלילא", וכן כתבו כל הראשונים בנזיר ד א.

14. כתב רש"י בשיר השירים ז ו על הפסוק "ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים" שמו של מקום קשור בתללים, שנאמר "נזר אלהיו על ראשו".

15. מסתבר שכונת הכתוב היא: כי כל ימי נזרו קדוש הוא לה', והוא נתינת טעם למה שאמר הכתוב למעלה שהוא אסור ליטמא למתים.

16. א. בגמרא נזיר ט א מבואר, שניירות דומה להקדש, ולבית שמאי הסוברים שאין שאלה בהקדש, הוא הדין שאין שאלה בניירות; ופירשו התוספות שם את הטעם, משום שהנזיר נקרא קדוש, שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו; ומיהו לפי מה שפירש רש"י שהפסוק קדוש יהיה גדל פרע, היינו שהשער הוא קדוש, אם כן היה לתוספות להביא את הפסוק "כל ימי נזרו קדוש הוא לה'" שזה באמת על קדושת גופו.

ב. בגמרא נזיר יז א ובשבוועות יז א דנה הגמרא לדמות, דין ביאת מקדש בטומאה לדין הנזיר שאסור בטומאה, וכשם שהנטמא בעזרה עצמה באונס אינו חייב על מה ששהה במקדש אלא אם שהה כדי שיעור השתחויה מהלכה למשה מסיני, הוא הדין בנזיר שנכנס לבית הקברות בתוך שידיה [החוצצת בינו לקבר] ופרע אחר מעליו את המעזיבה ונטמא, ושהה שם פחות משיעור כדי השתחויה שאינו חייב, [כן

וכל משרת ענבים שאלו אינם אלא משמרת לייך, כדי שלא יבוא הנזיר לשנות ייך", הרי שאף דברים אלו שלא נאמר בהם "כל ימי נזרו", אינם אסורים אלא משום משמרת לייך, וצ"ע; ובמדרש שם אות ט איתא על הפסוק מכל אשר יעשה מגפן הייך מחרצנים ועד זג לא יאכל "מכל אשר יעשה מגפן הייך, עשתה תורה סייג לדבריה, שלא יאכל ולא ישתה מכל דבר הנעשה מגפן הייך, כדי שלא יבא לשנות, מתלא אמר: לך לך אמרין לנזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב".

10. על פי רש"י ואבן עזרא באמור כא יא על הפסוק בכהן גדול "על כל נפשות מת לא יבא"; ואולם לאו דוקא באוהל המת הוא שאסור הנזיר לבוא, אלא אסור בכל טומאת מת בין באהל בין במגע ובין במשא, וזהו נלמד ממה שאמרה התורה בפסוק ז' "לא יטמא", ושם יתבאר.

11. א. כוונת הכתוב לומר, שאפילו לקרובים שכהן הדיוט מיטמא להם, אין הנזיר מותר ליטמא; ומה שלא הזכיר "בנו ובתו ואשתו" שהם משבעת הקרובים שכהן הדיוט מטמא להם, ראה מה שכתב ב"טעמא דקרא".
ב. אבל למת מצוה הרי הוא מיטמא, ובגמרא נזיר מזח הוא נלמד מדרשת הכתובים.

12. שני לאוין יש בטומאת מת לנזיר, האחד: לאו ד"לא יבא" והשני לאו ד"לא יטמא", וחילוק יש ביניהם, שלאו ד"לא יבא" אינו עובר אלא כשנכנס כולו באוהל המת, ונחלקו אחרונים, אם לאו זה הוא דוקא כשהיה הנזיר והטומאה תחת אוהל אחד, או אף כשהאהיל הנזיר על הטומאה וכיוצא בזה, ראה מנחת חינוך הנדמ"ח מצוה שעו אות ב, ובחזון איש נזיר

וטמא [בכך את] **ראש נזרו**, ו**גלח ראשו ביום טהרתו** [ביום הזייתו מאפר פרה אדומה כדי להיטהר, דהיינו, ביום השביעי⁽¹⁹⁾] שהוא יום הזאתו השניה, שהנטמא למת מזין עליו בשלישי ובשביעי⁽¹⁸⁾ **ביום השביעי יגלחנו**.

ד. דין נזיר שנטמא, שמגלח ומביא קרבן טומאה, והיא נקראת "תגלחת טומאה":

וכי ימות מת עליו [באהל שהנזיר בן]⁽¹⁷⁾ **בפתע** [זה אונס] **פתאום** [זה שוגג]⁽¹⁸⁾,

ליטהר ביום השביעי נקרא "ביום טהרתו", רש"י על פי ביאור המזרחי.

ונראה מכל זה, שאף על פי ששאר טמאי מתים נטהרים לגמרי ביום השביעי, מכל מקום הנזיר הטמא שצריך להביא קרבן, לא נגמרה טהרתו עד היום השמיני [כזב וזבה ויולדת שהם "מחוסרי כפורים"], וכן כתב רש"י בסוטה טו א ד"ה וכי קא מייתי [המצורע] קרבן לאישתרוי בקדשים: "שיש טומאות שהצריך הכתוב כפרה לטהרתן, זב וזבה ויולדת ומצורע ונזיר שנטמא".

ואולם אין כוונתו לומר שיהא הנזיר הטמא כשאר "מחוסר כפורים" שלא נגמרה טהרתו והוא אסור לאכול בקדשים עד שייטהר לגמרי, וכפי שהוכיח ב"קהלות יעקב" נזיר סימן ד.

אלא כוונת הדברים היא, על פי המבואר ברש"י שבועות יז א ד"ה צריך: "וקרבן נזיר טמא לאו אעוון טומאה אתי, אלא למיחל עליה נזירות טהרה כשאר מחוסרי כפרה", והיינו שלדעת רש"י מה שאין הנזיר מתחיל למנות את ימי נזירותו אלא אחר שהביא קרבן [לדעת התנאים הסוברים כן, וכפי שקיימא לן להלכה], היינו משום שלענין זה הוא כ"מחוסר כפורים" שאינו טהור לגמרי כדי למנות נזירות טהרה; ובהערות שעל "חברותא" למכילתין בדף יז ב ובדף נד א, יבוארו הוכחות לשיטה זו מכמה מקומות, וכן היא גם שיטת הר"י מיגש בפירושו למסכת שבועות.

ב. נחלקו תנאים במשנה ובברייתא נזיר מה ב, אם הנזיר הטמא משלח את שער ראשו תחת הדוד כשם שהנזיר הטהור משלח.

הוא לפירושם של רוב הראשונים מלבד הרמב"ם].

ובפשוטו צריך ביאור מה ענין טומאת נזיר לביאת מקדש בטומאה!?

ואולם לפי מה שנתבאר דקדושת גופו של הנזיר דומה לקדושת הקדש, והרי עיקר דין קדושה לגבי טומאה הוא דכתיב, אם כן ביטוד הדברים הוא ענין אחד שלא לטמאות דבר קדוש; ובביאת מקדש הכתוב אומר "כי את משכן ה' טמא", ובנזיר הכתוב אומר "וטמא ראש נזרו".

17. כן פירש רש"י, ולא דוקא כשנטמא באהל, אלא הוא הדין כשנטמא על ידי מגע ומשא; ולא כל הטומאות שהנזיר מוזהר עליהן הרי הוא מגלח ומביא קרבן טומאה וסותר את הימים שכבר מנה [בלשון המשנה "מגלח עליהן"], ודינים אלו מתבארים במשניות במסכת נזיר דף מט ודף נג.

18. ויש מפרשים: "פתע פתאום" דבר אחד הוא, דהיינו מקרה פתאומי, רש"י.

19. א. לכך נאמר: "ביום טהרתו", ונאמר גם "ביום השביעי", שאם לא היה אומר הכתוב אלא ביום טהרתו, הייתי אומר: ביום שהוא נטהר לגמרי, דהיינו ביום השמיני כשהביא כפרתו, ולכך הוצרך הכתוב לומר: "ביום השביעי"; ואם לא היה אומר הכתוב אלא "ביום השביעי", הייתי אומר שאפילו אם לא הזה יגלח, לכך נאמר גם "ביום טהרתו", כי היות והוא מתחיל

המת], (22) וקדש [הנזיר] את ראשו [לחזור ולהתחיל מנין נזירותו] ביום ההוא. (23)

דין סתירת הנזירות בגלל הטומאה:

וחזיר [הנזיר] לדי' את ימי נזרו [יחזור וימנה נזירותו ככתחלה], והביא (24) כבש בן שנתו

וביום השמיני [לטהרתו] (20) יבא שתי תרים או שני בני יונה אל הכהן, אל פתח אהל מועד.

ועשה הכהן אחד [מהם] לחטאת ואחד [מהם] לעלה, (21) וכפר [הכהן] עליו מאשר חטא על הנפש [שלא נזהר מטומאת

22. כן פירש רש"י, ודבריו מחודשים ולא נזכר ענין זה במסכת נזיר; והוסיף רש"י: רבי אליעזר הקפר אומר: שציער עצמו מן היין, וראה בגמרא נזיר ג א ודף יט א ודף כב א, בכיאר שיטתו של רבי אליעזר הקפר, ואם נאמרו דבריו בנזיר טמא בלבד או אף בנזיר טהור, וראה שם גם ביאור חטאו.

23. א. נחלקו תנאים [ראה נזיר דף יח] מאימתי מתחיל הנזיר למנות את ימי טהרתו, ושתי שיטות יש שהן ארבע:

יש הסוברים: מה שאמרה תורה "וקדש את ראשו ביום ההוא" היינו ביום השביעי שהוא יום התגלחת.

יש הסוברים: "וקדש את ראשו ביום ההוא" היינו ביום השמיני שהוא יום הבאת הקרבנות. ושלוש שיטות תנאים יש מתי מתחיל הוא למנות נזירות טהרה ביום השמיני:

א. מתחילת יום השמיני ואף על פי שלא הביא עדיין קרבנות כלל.

ב. אחר החטאת, אבל האשם והעולה אינם מעכבים, [ולדעת התוספות, שיטה זו היא ה"סתם משנה" שבמסכת נזיר].

ג. כשם שחטאתו מעכבתו כך אשמו מעכבו, אבל העולה לשיטת כולם אינה מעכבת.

ונחלקו האחרונים [ראה מנחת חינוך הנדמ"ח מצוה שעז אות ו, ובקרבן אורה לרף נז ב, ועוד אחרונים] אם התגלחת מעכבת את קרבנות הטומאה ואת חלות נזירות הטהרה.

24. פשטות הפסוק משמע, שתחילת נזירות

20. זה שאמר הכתוב "ביום השמיני", לא בא הכתוב אלא להוציא את יום השביעי, אבל משמיני ואילך יכול להקריב; ומנין אני אומר שלא בא הכתוב להוציא אף את התשיעי, משום שקבע הכתוב זמן לקרבנות הקרבין על גבי המזבח שלא יירצו לקרבן אלא מיום השמיני וכמו שנאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לדי'", וקבע כאן הכתוב זמן למקריבין, מה בקרבנות הקרבין הכשיר את היום השמיני, וגם משמיני והלאה, אף במקריבין הכשיר את היום השמיני, וגם משמיני והלאה, רש"י.

ביאור הדמיון הוא, שאף קרבנות הטומאה הם כדי להרצותו שיחול עליו נזירות טהרה [לדעת התנאים הסוברים כן, והכי קיימא לן], וכמו שפירש רש"י על הכתוב: "ועשה הכהן אחד לחטאת וגו' וקדש את ראשו ביום ההוא", ופירש רש"י "לחזור ולהתחיל מנין נזירותו", וכמו שאמרו בשבועות לז א "התם [בנזיר טמא] מייתי קרבן, כי היכי דליחול עליה נזירות בטהרה".

21. כלומר: אם לא פירשו הבעלים בשעת לקיחתם איזה לחטאת ואיזה לעולה, הרי הקן מתפרשת בשעת עשיית הכהן, כשעושה את זה לחטאת ואת זה לעולה, ש, אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, [כמבואר בגמרא נזיר כו ב ובשאר מקומות]; וזה הוא שאמר הכתוב "ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה"

אחר מלאת] (25) ימי נזרו יביא אתו [יביא את עצמו] (26) אל פתח אוהל מועד.

והקריב [הנזיר] את קרבנו לד' כבש בן שנתו [תוך שנתו] תמים אחד לעלה, וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת, (27) ואיל אחד תמים לשלמים: (28)

[תוך שנתו] לאשב, והימים הראשנים [שכבר נהג בנזירות] יפלו [לא יעלו לו מן המנין], כי טמא נזרו.

ה. דין תגלחת הנזיר וקרבנותיו במלאת ימי נזרו, והיא נקראת "תגלחת טהרה":

וזאת תורת הנזיר, ביום מלאת [כלומר:

שיבואר בהמשך] שלכתחילה צריך הנזיר לגלח בעזרת נשים, מתבאר היטב לשון המקרא.

27. פירש הרמב"ן את טעם הדבר שמביא הנזיר קרבן חטאת וז"ל "ועל דרך הפשט, כי האיש הזה חוטא בנפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלהיו, כעין שאמר: [עמוס ב יא] "ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים", הוזהר אותו הכתוב לנביא, וכדכתיב [לעיל פסוק ח] "כל ימי נזרו קדוש הוא לה", והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם".

28. א. סדר הקרבנות בלשון הכתוב "עולה חטאת ושלמים" אינו כסדר הקרבנות, שיש תנאים הסוברים שהשלמים קודמים, ויש תנאים הסוברים שהחטאת קודמת [כמבואר במשנה נזיר מה א, לפירוש התוספות והרא"ש], ויש אחרונים שפירשו בדברי התוספות מה א ד"ה תגלחת, שכוונתם להקשות על הכתוב שלא פירשם כסדר הקרבנות.

ב. דין המפריש בהמות לקרבנות נזירותו, ולא פירש איזה לחטאת ואיזה לעולה ואיזה לשלמים:

א. הפריש בהמות לקרבנות נזירותו ולא פירש, היות ואין מיניהם שוים, הראויה לחטאת תקרב חטאת והראויה לעולה תקרב עולה והראויה לשלמים תקרב שלמים, משנה בנזיר מה א.

הטהרה היא קודם הבאת האשם, ואולם לדעת הסובר שאף האשם מעכב את תחילת מנין נזירות הטהרה, הרי הוא מפרש את הפסוק "והזיר והביא" אימתי הזיר בזמן שהביא, נזיר יט א.

25. לדעת רב מתנא [נזיר ה ב] שהלכה כמותו: לכתחילה אינו מביא את קרבנותיו אלא יום לאחר שמלאו ימי נזרו, [ויש שיטות ראשונים בדבר, אם הוא מן התורה או מדרבנן], אבל אם הביא ביום השלשים שהוא יום מלאת ימי נזרו יצא, כי "מקצת היום ככולו" ונמצא שהביא אחר שמלאו ימי נזרו.

ודעת הרמב"ם — כפי שפירשה ב"חידושי מרן רי"ז הלוי הלכות נזירות ד א — היא, [וכן היא דעת המאירי, כפי שהביא שם הגרי"ז], שלא נאמר דין זה אלא בסתם נזירות שהיא שלשים יום, אבל בנזירות שפירש בה זמן, אינו מגלח "תגלחת טהרה" אלא ביום שלאחר מלאת ימי נזרו, ודעת התוספות היא, שאף בזו אומרים "מקצת היום ככולו".

26. א. כיוצא בו: [ויקרא כב טז] "והשיאו אתם עון אשמה" את עצמם; כיוצא בו בקבורת משה: [דברים לד ו] "ויקבור אתו בגיא", הוא קבר את עצמו.

ב. צריך ביאור למה צריך הוא להביא את עצמו אל אוהל מועד, [לדעת התנאים הסוברים, שאינו צריך לגלח פתח אוהל מועד, כפי שיבואר בהמשך]? ולפי דעת הרמב"ם [נזירות ח ג, וכפי

[לעזרה], ועשה [הכהן] את חטתו ואת עלתו [של הנזיר].

ואת האיל יעשה זבח שלמים לר' על סל המצות [ישחט את השלמים על מנת לקדש את הלחם], ועשה הכהן (31) את מנחתו ואת נסכו [של האיל].

ופל [שבו עשר] מצות סלת חלת בלילות בשמן, (29) ו[עוד עשרה] רקיקי מצות [שאינם בלולים בשמן אלא] משחים בשמן, ומנחתם ונסכיהם [של העולה והשלמים, כשיעורם האמור בפרשת הנסכים]. (30)

והקריב הכהן [את הקרבנות] לפני ד'

השחיטה מקדשת הן את החלות והן את הרקיקים, ומשמע שהכל היה בסל.

30. לפי שהיו – שלמי הנזיר – בכלל שאר הקרבנות, ויצאו לידון בדבר החדש להטעינם לחם, לפיכך הוצרך הכתוב להחזירן לכללן בפירוש להטעינם נסכים; שזה הוא אחד מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהן: כל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש, אי אתה יכול להחזירו לכללו, עד שיחזירו הכתוב לכללו בפירוש.

ולשון רש"י הוא: "ומנחתם ונסכיהם של עולה ושלמים, לפי שהיו בכלל ויצאו לידון בדבר החדש שיטעינו לחם, החזירן לכללן שיטעינו נסכים כדין עולה ושלמים", ומה דמשמע מלשון רש"י שגם העולה יצאה לידון בדבר החדש להטעינה לחם, ודאי לאו בדוקא הוא, שאין עולת הנזיר טעונה לחם, אלא שלמי הנזיר בלבד, וכמו שאמר הכתוב [פסוק יז] "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות".

31. יש מפרשים, שלכן חזר הכתוב לומר: "ועשה הכהן", אף שכבר הזכיר אותו בפסוק טז, כי האמור למעלה "ואת האיל יעשה זבח שלמים לר' על סל המצות" והיינו שישחוט את הזבח על מנת שיתקדש הלחם, אינו נעשה ככהן דוקא, שהרי השחיטה כשירה בזר, והרי השחיטה היא המקדשת את הלחם; ולכן אמר הכתוב שאת מנחתו ואת נסכו יעשה הכהן ולא הזר.

ב. מת הנזיר אחר שהפריש, החטאת תמות, והעולה והשלמים יקרבו לעולה ושלמים, אלא שאין השלמים טעונים לחם ולא זרוע בשילה.

ג. הפריש מעות לקרבנות נזירותו ולא פירש, הרי הדין תלוי באיזה לשון אמר, שאם אמר "הרי אלו לקרבנותי" מתפרש לשונו שיתחלקן המעות שוה בשוה בין שלשת הקרבנות, ואינו יכול להביא בכלם קרבן אחד, ואם אמר "הרי אלו לנזירותי" משמעות לשונו היא אפילו למקצת נזירותי, ואם ירצה יביא בהם קרבן אחד מקרבנותיו, כמבואר בסוגיא בנוזיר דף כה ודף כו, ובתוספות שם.

ד. הפריש מעות "לקרבנות" נזירותו ומת, כיון שמעורב בדמים אלו דמי חטאת, אלו הן "מעות סתומין" שיפלו כולן לנדה לקיץ המזבח, ונחלקו אמוראים אם הלכה למשה מסיני היא, או שהוא נלמד מדרשת המקראות, וקיימא לן שהלכה למשה מסיני היא, ראה כל זה בסוגיא בנוזיר דף כה ודף כו, ושם מתבאר כיצד הדין אם הפריש דברים אחרים ולא מעות.

29. מלשון הכתוב בפסוק יח "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, וחלת מצה אחת מן הסל, ורקיק מצה אחד", משמע בפשוטו שאינו מניח בסל אלא את החלות ולא את הרקיקים; אלא שברמב"ם [נזירות ח א] מבואר, שאת הכל הינו נותן בסל, והביא ב"כסף משנה" שם מקור לדבריו מפסוק יז "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות", וכוננת הכתוב היא, ששחיטת השלמים מקדשת את הלחם, והרי

זבח השלמים [תחת הדוד שהוא מבשלן
בו].⁽³⁴⁾

ולקח הכהן את הזרע בשלה [לאחר

וגלח הנזיר פתח אוהל מועד] כלומר: יגלח
הנזיר אחר שישחט את השלמים בפתח
אוהל מועד⁽³²⁾ את ראש נזרו,⁽³³⁾ ולקח את
שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת

שהכתוב הוא כפשוטו, שיגלח פתח אוהל מועד.
ג. אף לשיטות התנאים שאין הכתוב בא לומר
שיגלח הנזיר פתח אוהל מועד ממש, יש
המפרשים בדברי התוספות מה ב ד"ה לא, שאין
מקרא יוצא מידי פשוטו לגמרי, וצריך הוא לגלח
בירושלים דוקא, [ויש מפרשים גבריהם באופן
אחר], והרמב"ם [נזירות ח ג] כתב שלכתחילה
מגלח הוא בלשכת הנזירים אשר בעזרת נשים,
טוראה בנושאי כלי הרמב"ם שהערו את מקורו.
ד. מבואר שם במשנה מה א: "ואם גילח
על אחת משלשתן [כלומר: על כל אחת
מקרבנות הנזיר ביום מלאת ימי נזרו] יצא.

33. גילוח זה הוא בתער דוקא ולא בשאר כל
מעבירי השיער, וכמבואר בנזיר לט ב

34. א. דרשו חכמים מיתור לשון המקרא, שנותן
תחילה מרוטב השלמים על השער ואחר כך
נותנו תחת הדוד.

ב. השילוח תחת הדוד כדי לשרוף את השער
מלבד שהוא מסדר "תגלחת הטהרה", עוד יש
בה דין שריפת איסורי הנאה, וכמבואר בתמורה
לד א, וראה בענין זה ב"חידושי מרן ר"ז הלוי"
הלכרות נזירות עמוד 52 ד"ה הא.
ג. לא כל המגלחים משלחים תחת הדוד,
והדין תלוי במקום גילוחו, ודינים אלו מתבארים
בנזיר מה ב.

ד. כתב רש"י: לפי שלמי נזיר היו מתבשלין
בעזרה, שצריך ליטול הכהן הזרוע אחר
שנתבשל, ולהניף לפני ד'; ובתוספות נזיר מה ב
מבואר ששחלמי נזיר היו מתבשלים בירושלים;
וברמב"ם [נזירות ח ג] מבואר שהשלמים היו

32. כתב רש"י: יכול יגלח בעזרה, הרי זה דרך
בזיון, אלא ויגלח הנזיר לאחר שחיתת השלמים,
שכתוב בהן "ושחטו פתח אוהל מועד" [ויקרא
ג, ב], והיא שיטת רבי יהודה במשנה בנזיר מה
א, ולשיטת התוספות והרא"ש שם, הכוונה היא
שישחט את השלמים תחילה ויגלח.

ומלשון רש"י משמע קצת שהגילוח הוא אחר
השחיטה ואינו ממתין לזריקה, ואולם בתוספות
פסחים פא ב כתבו להוכיח שהגילוח הוא אחר
הזריקה, וראייתם היא על פי ביאורם במשנה
בנזיר מו א שהביאו שם, ולפי פירושו של
המאירי באותה משנה אין הוכחה לדעה זו.

אולם לפי דעת התוספות בנזיר מז א [ויכן יש
משמעות בדברי רש"י בזבחים נה א ד"ה ואם
גילח], שאין הנזיר יכול לגלח תגלחת מצוה אלא
לאחר שהותר מאיסורי הנזירות שעליו, שאם לא
כן היות ואסור הוא בתגלחת אינו יכול לגלח אף
תגלחת מצוה, אם כן ממילא אינו מגלח אלא
אחר הזריקה, שהזריקה היא המתרת אותו
מאיסורי הנזירות.

ב. יש מן התנאים שחלקו על רבי יהודה,
וכמה שיטות בדבר:

שיטת רבי אלעזר במשנה שם, שהוא מביא
תחילה את החטאת — שהיא קודמת בכל מקום —
ומגלח עליה, [כן הוא לשיטת התוספות
והרא"ש, ולרמב"ם ומאירי שם הבנה אחרת
במחלוקת רבי יהודה ורבי אלעזר].

שיטת רבי אליעזר בברייתא שם, שהכתוב בא
לומר שיהא פתח אוהל מועד פתוח בשעה שהוא
מגלח.

שיטת רבי שמעון שזורי בברייתא שם, [כן
הוא לפי פשוטו, וראה "קרן אורה" שם],

הראוים לו מכל שלמים, עוד ניתוסף בשלמי נזיר גם הזרוע],⁽³⁷⁾ ואחר ישתה הנזיר יין.⁽³⁸⁾

זאת תורת הנזיר אשר ידר, קרבנו לד' על נזרו [האמור למעלה, הוא] מלבד אשר תשיג ידו, [שאם אמר "הריני נזיר על מנת לגלח על ק' עולות ועל ק' שלמים", כי אז] כפי נדרו אשר ידר, בן יעשה מוסף על תורת נזרו.

שנתבשלה] מן האיל [של השלמים], וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד, ונתן [את כולם] על כפי הנזיר אחר התגלחו את נזרו.⁽³⁵⁾

[ולאחר התגלחת] והניף אותם הכהן [הכהן מניח ידיו תחת ידי הבעלים ומניף]⁽³⁶⁾ תנופה לפני ד', קודש הוא לכהן [החלה והרקיק והזרוע, תרומה הן לכהן] על חזה התנופה ועל שוק התרומה [מלבד חזה ושוק

שאף הם "קודש הוא לכהן"; וברמב"ם [מעשה הקרבנות ט ט] מבואר שהוא מניף יחד עם הזרוע והלחם גם את החזה והשוק ואימורי השלמים, וראה ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" נזירות ח א.

38. נחלקו תנאים כברייתא בנזיר מו א "ואחר ישתה הנזיר יין, אחר המעשים כולן", וכפי שמבואר בגמרא שם שאף התנופה שהיא אחר התגלחת הרי היא מעכבת, "דברי רבי אליעזר"; "וחכמים אומרים אחר מעשה יחידי" היינו אחר זריקת דם של אחד הקרבנות.

ולפי שיטת התוספות מה ב, בזה הוא שנחלקו התנאים במשנה שם, אם הותר הנזיר ביין אחר כל המעשים או אחר זריקת הדם; אבל לדעת הרמב"ם כפי שפירשה ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" [נזירות דף כה], מחלוקת אחרת היא, ואליבא דחכמים הסוברים שאין מעכב אלא זריקת דם אחד מן הקרבנות, כי אף לפי דעתם סובר התנא קמא באותה משנה, שלמצוה צריך הוא להמתין עד אחר המעשים כולם, וכן הוא לדעת הגרי"ז פסק הרמב"ם.

מתבשלים בלשכת הנזירים אשר בירושלים, וראה בנושאי כלי הרמב"ם שהערו את מקורו.

35. כתבו בשם הגרי"ז [למסכת נזיר דף מה א] להוכיח, שהנתינה על כפי הנזיר אינה מדין התנופה, אלא דין הנחה בפני עצמו הוא; וכן משמע גם בלשון הרמב"ם [נזירות ח א] "משזרק עליו אחד מן הדמים הותר אף על פי שלא הניח על כפיו ולא הניף".

ואולם בהכרח ש"כפי הנזיר" נאמרו אף לענין תנופה, וכמבואר בנזיר מו ב שעיקר תנופה היא בכפי הנזיר ולא בזרועו.

36. על פי הרמב"ם מעשה הקרבנות פרק ט הלכה ט; מלבד מה שהוא מניף את החזה השוק והאימורים ככל שלמים, ובהערה לקמן יתבאר אם צריך הוא להניפם יחד עם הזרוע והלחם.

37. רש"י; ולפי שהיו שלמי נזיר בכלל, ויצאו לידון בדבר החדש להפרשת זרוע, הוצרך הכתוב להחזירן לכללן, לידון אף בחזה ושוק, שם. ונראה מלשונו של רש"י שלא נאמר בתורה "על חזה התנופה ועל שוק התרומה" אלא לענין

מסכת נזיר

פרק כל כנויי נזירות

מתניתין:

כיצד הן ידות נזירות, שהרי הן כנזירות? (2)

האומר "אהא", שאמר דיבור חלקי, ולא דיבור מלא "הריני נזיר" — הרי זה נזיר.

או האומר: "אהא נאח" הרי זה נזיר. ובגמרא יתבאר. (3)

אלו הן ידות נזירות שהן כנזירות.

וכיצד הם "כנויי נזירות", שהם כנזירות?

האומר "אהא נזיר" הרי הוא נזיר. שזה הוא עיקר הלשון האמור בתורה, שבו מקבל אדם על עצמו נזירות. (4)

ואף האומר "אהא נזיק" [שהוא כינוי למילת נזיר], או "אהא נזיח", "אהא פזיח", הרי זה נזיר. (5)

א- עיקר קבלת נזירות האמורה בתורה, הוא, שיאמר האדם "הריני נזיר".

א. כל כינויי (1) נזירות — כגון שאמר "הריני נזיק", וכדמפרש ואזיל — אף הן כנזירות.

ב. וכן "ידות נזירות", דהיינו דיבור חלקי של קבלת נזירות, שהתחיל אותו ולא סיים את דיבורו — הרי הן כנזירות.

ונקרא הדיבור החלקי "יד", כמשל למי שאוחז ב"בית יד" של כלי, ועל ידו הוא מגביה את כל הכלי. ואף אדם זה, כיון שהתחיל את דיבור הנזירות, הרי הוא כאילו גמר את דיבורו, והרי הוא נזיר.

השם הכתוב בתורה, שעל ידי לשון זה חל עליו שם נזירות, והוא הדין אם אמר בלשון הכנויין, כמו נזיק נזיח פזיח.

ומה שכתבו ש"נזיר" הוא עיקר שם הכתוב בתורה, הוא משום שנאמר: "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר". וכן מבואר בירושלמי [ב ד], שאפילו אשה שאמרה בלשון "הריני נזיר" הרי היא נזירה, משום שנאמר: "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר".

5. בתוספות הביאו מהגמרא בנדרים י א, שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במהותם של כנויים אלו, אם לשון אומות הן, ומקבל אדם על עצמו נזירות בכל לשון; או שכנויים אלו לשון חכמים הם, שבדו אותן כדי לידור בהם בנזירות.

1. כל שאינו עיקר השם נקרא כינוי, כמו "המכנה שם לחבירו", רא"ש.

2. בגמרא מתבאר שמשנתנו "חסורי מחסרא", שחסר בה את ביאור ענין הידות, ועל הדרך שנתבאר.

ועוד מבואר בגמרא הטעם, למה פירש התנא תחילה את "ידות הנזירות", אף שהידות שנויים אחר כנויי נזירות.

3. וראה בהערות בגמרא, למה חילק התנא דין האומר "אהא", ודין האומר "אהא נאה".

4. כתבו התוספות: לפי שרצה לפרש כל הכנויין, פתח ואמר נזיר וכו'. כלומר, נזיר הוא עיקר

ואם אמר "הריני כזה" —

נמרא:

ודנה הגמרא על מיקומה של מסכת נזיר בסדר נשים:

מכדי, הרי התנא, בסדר נשים קאי [בסדר נשים הוא עומד], ואם כן מאי טעמא תני בסדר זה את מסכת נזיר, הרי היה לו לשנותה בסדר קדשים, שמסכת נזיר היא הלכות קרבנות! (6)

ומשנינן: התנא ששנה את מסכת נזיר בסדר נשים, אקרא קאי [שונה אותה לפי דברי הכתוב]!

שנאמר באדם המגרש את אשתו, "והיה אם לא תמצא חן בעיניו, כי מצא בה ערות דבר [שזינתה תחתיו], ושלחה מביתו", הרי שהגירושין נעשים בסיבת דבר ערוה.

או שאמר "הריני מסלם [מהפך בשער]", או "הריני מבלבל [מקפל את השער]", או "הריני עלי לשלח פרע" —

הרי זה נזיר.

ואין זה מדין "ידות", אלא לשונות אלו מתפרשות לנזירות, ובגמרא יתבאר.

מי שאמר "הרי עלי ציפורים" —

רבי מאיר אומר: הרי זה נזיר.

וחכמים אומרים: אינו נזיר.

ותבאר שיטתם של רבי מאיר וחכמים בגמרא.

שלשון זה ברו חכמים לנדור בו בנזיר, קבלה גמורה היא, כאילו אמר בלשון הכתוב בתורה. והר"ן בנדרים ב א כתב, שיכול להביא קרבן אף אם נזר בלשונות אלו, משום שלא גרעה הסכמת חכמים על לשונות אלו, מהסכמת כל אומה ולשון על לשונות שלהם, ונזירות גמורה היא מדאורייתא.

ובשם הר"ר יחיאל כתבו התוספות כאן, שאכן אינו מביא קרבן, אלא שלוקה מדרבנן אם עבר על נזירותו שקיבל בלשון שבדו חכמים. וב"ברכת ראש", ו"צפנת פענח" [הובאו דבריהם ב"ארזי הלבנון"] פירשו דבריו, שאין זו נזירות אלא נדר.

ובשם הגרי"ז כתבו, שתמה, כיון שבלא קרבן אינו יכול לגלח, אם כן נמצא שיהיה נזיר לעולם.

6. נתבאר על פי התוספות והרא"ש, המפרשים

והקשו התוספות: לרבי יוחנן הסובר שכינויים לשון אומות הן, מה טעם נקטה המשנה לשונות אלו שבמשנה יותר משאר לשונות! ? ותירצו: חילוק יש בין לשונות אלו ללשונות אחרים, שבכל הלשונות אם מכירם ומבינם ומתכוין לקבל עליו נזירות הוי נזיר [ודעת הריטב"א בנדרים ששאר לשונות אין מועילים אלא במקומות שמדברים בהם, הובאו דבריו ב"ביאור הלכה" סימן ס"ב]. אבל לשונות אלו שבמשנתנו, אם נזר בהם חלה עליו נזירות אפילו כי אין מתכוין, משום שהוא דומה ללשון תורה יותר מלשונות אחרים, וראה מה שתמה על זה בתוספות יום טוב, ומה שכתבו על זה ב"אורח מישור" וב"קין אורה".

עוד הקשו לריש לקיש, הסובר שכינויים הם לשון שבדו להם חכמים, איך יביא קרבן על ידי לשון שבדו חכמים, והרי חולין בעזרה הם! ? ותירצו: כיון שמתכוין לנדור בנזיר, ויודע

א. כל כינויי נזירות כנזירות. ב. וידות נזירות כנזירות.

ואלו הן ידות: האומר "אהא", הרי זה נזיר, וכן האומר "אהא נאה".

אך עדיין מקשה הגמרא על סדר המשנה:

ולפרוש כינויי ברישא [יפרש התנא תחילה מה הן כינויין] כיון שהם נשנו ראשונים, ולמה פירש התנא בתחילה מה הן ידות, שלא נשנו אלא אחר הכינויין? (8)

ומשנינן: תנא, מההיא דפליק — ההוא מפרש ברישא. דרך התנא הוא לפרש תחילה את מה ש"עלה" ממנו. כלומר, את סיום דבריו!

בדתנן, כמו ששנינו שלש דוגמאות לכך, בשלש משניות במסכת שבת:

א. "במה [באיזה פתילות ושמינים] מדליקין נר שבת, ובמה אין מדליקין".

והכי קאמר התנא, לימדנו התנא של המשנה על ידי ששנה את מסכת נזיר בסדר נשים, הכוללת את מסכת גיטין — מי גרם לה לעשות את העבירה שבגללה היא משתלחת מביתו? — היין הוא שגרם לה.

וקאמר, ולימדנו עוד התנא של המשנה: כל הרואה פוטה בקלקולה, שהיו מנוולין אותה בשעה שהיו משקיין אותה את המים המאורים, (7) יזיר עצמו מן היין.

ודנה הגמרא בסדר משנתנו:

פתח התנא את המשנה בדין "כנויין", שאמר "כל כנויי נזירות כנזירות", ואילו בהמשך מפרש התנא מה הן ידות, ואינו מבאר מה הם הכינויים. שהרי המשיך התנא ואמר: "האומר אהא הרי זה נזיר". ולשון זאת יד היא לנזירות ולא כינוי לנזירות!

אמר פירש רבא, ואיתימא כדי, ויש אומרים ש"כדי" [שם חכם], פירש כן:

חסורי מיחסרא משנתנו, והכי קתני, וכך יש לשנותה:

ראש והוא גרם לה, רש"י סוטה ב א.

8. לכאורה תמוה: כיון שידות לא נשנו בהדיא במשנתנו כלל, אלא אנו אומרים עתה ש"חסורי מחסרא", אם כן יכולים אנו לומר שהידות נשנו בתחילת המשנה לפני הכינויים, ולכן מבאר אותם התנא לפני הכינויים. והכי קתני: "כל ידות נזירות כנזירות, וכל כנויי נזירות כנזירות"?

וביאר הר"ן בנדירים ב ב ד"ה פתח: "אין אדם מחסר בראש דבריו אלא באמצען". ויש ללמוד מדברי הר"ן, ש"חסורי מחסרא והכי קתני" אין פירושו שבלשון המשנה המקורי אכן היה כתוב

את קושיית הגמרא משום שמקומה של מסכת נזיר הוא בסדר קדשים, [וראה במפרש שאינו מפרש כן]; ואין כוונתם לומר שקרבנות הנזיר הן עיקר פרשת נזיר, אלא מתוך שאין לפרשת נזיר מקום מסוים באחד מהסדרים של הש"ס, ומאידך יש בו חלק של קרבנות, לכן מן הראוי היה לשנותה בסדר קדשים.

7. פירוש: בניוולה ובבושתה, שהיו מנוולין אותה, כמו ששנינו בסוטה ז ב "קושר חבל למעלה מדדיה".

יזיר עצמו מן היין, שהיין מביא לידי קלות

ומפרש התנא "במה אין מדליקין", ברישא [תחילה]. הרי שדרך התנא הוא לפרש תחילה את סיום דבריו.

ב. "במה טומנין" (9) את התבשיל בערב שבת, ובמה אין טומנין".

ומפרש התנא "אלו נוחלין ומנחילין" ברישא, ואף ש"עלה" התנא מ"לא נוחלין ולא מנחילין"!

ומפרש התנא במה "אין טומנין", שהיא הבבא האחרונה, ברישא.

אלא לעולם פעמים תני התנא הכי במה שפתח, ופעמים תני התנא הכי במה שסיים, והכל לפי הענין:

ג. "במה [באלו תכשיטים] אשה יוצאה בשבת, ובמה אינה יוצאה", (10) ומפרש התנא "במה לא תצא אשה" ברישא.

אלא (13) התם — בשלשת הדוגמאות הראשונות שהובאו ממסכת שבת — דאיסורא דנפשיה הוא [האיסור הוא משום האדם עצמו], לכן מפרש התנא איסורא דנפשיה ברישא, [לכן מפרש התנא מה אסור לו לעשות — בתחילה].

ומקשינן: והתנן בכמה מקומות אחרת!?

ואילו גבי בהמה [במשנת "במה בהמה יוצאה"] שאין האיסור על בעל הבהמה משום עצמו, אלא דאיסורא איידי בהמה הוא דאתי [האיסור משום הבהמה בא עליו], לכן מפרש התנא היתירא ברישא [מפרש התנא במה "בהמה יוצאה" בתחילה]. (14)

א. דתנן במסכת שבת: "במה בהמה יוצאה בשבת" (11) ובמה אינה יוצאה", ומפרש התנא במה "יוצא גמל" ברישא, אף ש"עלה" התנא מ"במה אינה יוצאה"!

ב. ותנן במסכת בבא בתרא: "יש קרובים שהם נוחלין [יורשים] את קרוביהם שמתו, ואף מנחילין הם לאותם קרובים כשימותו הם, ויש שהם נוחלין ולא מנחילין, ויש שהם

11. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת; ומה שהיא נשמרת על ידו אינו חשוב משוי, ואילו שאר דברים שאינה נשמרת בהם חשובים הם כמשוי ואסורה הבהמה לצאת בהם.

כן, ורק לנו הוא שנחסר מלשון המשנה, אלא שנה התנא לשון מקוצרת. שאם לא כן, לא יתכן לומר בזה כללים היכן חסר.

12. הכלל בזה הוא: "משפחת אב קרויה משפחה", ואילו "משפחת אם אינה קרויה משפחה", אבל הבן יורש את אמו; וכן הבעל יורש את אשתו, והיא אינה יורשת אותו.

9. הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר, אמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הבל [חום], אלא בדבר המעמיד הבל. ומפרשת המשנה אלו דברים הם מוסיפים הבל, רש"י שבת מז ב.

13. מילת "אלא" נראית כמיותרת, אלא שלשון נזיר משונה.

10. במה אשה יוצאה, דהוי תכשיט ולא משוי, ויש שהם תכשיט אלא שגזרו בהם חכמים שמא תטלם בידה כדי להראות לחברתה ותעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, רש"י שבת נו א.

14. הגאון רבי אלעזר משה זצ"ל בהגהותיו תמה, הרי שביתת בהמה היא דאורייתא, ואילו